

Metody RWCT

(Reading and Writing for Critical Thinking)

Metody RWCT rozvíjejí klíčové kompetence žáků jako je:

- schopnost učit se
- komunikovat, spolupracovat
- řešit problémy
- učit se tvořivě myslet a logicky uvažovat
- umět projevovat pozitivní city v chování

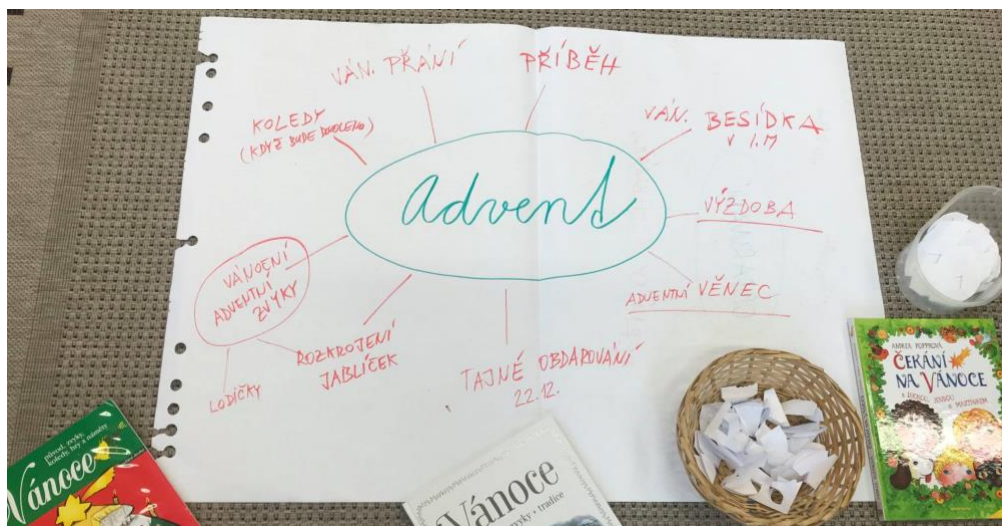
MYŠLENKOVÁ MAPA

Myšlenková mapa je grafické uspořádání učiva nebo našich myšlenek pomocí klíčových slov, která jsou navíc doplněná obrázky.

Postup:

- Hlavní téma umístíme do středu papíru. Téma může být znázorněno slovem i obrázkem.
- Z hlavního tématu budou vycházet podtémata formou zakřivených větví (zakřivené jsou z toho důvodu, aby docházelo k větší stimulaci pravé hemisféry). Z podtémat vycházejí další menší větve...
- Do mapy se doporučuje kreslení různých obrázků, symbolů, vybarvování větví různými barvami....
- Myšlenkové mapy mají být stručné a přehledné, proto se zde nepoužívají celé věty ale jen klíčová slova, stručná hesla nebo krátká slovní spojení.

Myšlenkovou mapu je vhodné použít na **začátku** probíraného tématu, pro zmapování dosavadních znalostí a představ. Do mentálních map si ale můžeme dopisovat i nově získané informace k těm, co už máme – ať už v rámci **uvědomování**, nebo až ve fázi **reflexe**.

Při využití myšlenkové mapy pro uspořádání informací z textu je možno myšlenky (výroky, informace) předem napsat na kartičky a posléze s nimi při pořádání myšlenkové mapy na podložce (velkém papíru) pohybovat a teprve, až jejich uspořádání vyhovuje, přilepit a šipkami, značkami (barvami) znázornit jejich vztahy.

ALFABOX

Alfabox je metoda pracující s grafickou organizací pojmů. Je možné zapojit ji v evokační části hodiny, když potřebujeme získat poznatky o tom, co již žáci o tématu vědí, ale také, když začínáme nový projekt, téma, když reflektujeme přečtenou knihu nebo příběh.

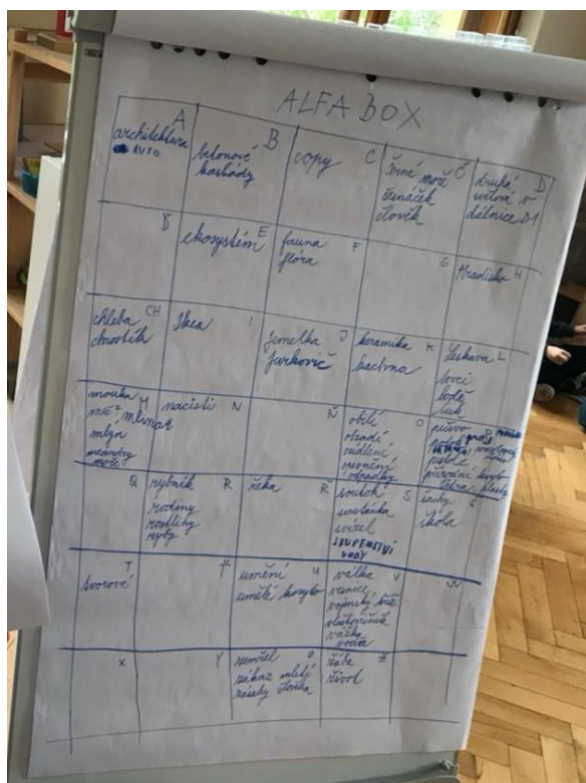
Metoda je univerzální a využitelná napříč předměty a je zařaditelná do výuky ve všech částech hodiny a v mnoha variacích - jako **evokace**, **uvědomění** či **reflexe**.

Alfabox pomáhá:

- obohatit slovní zásobu
- utřídit si poznatky o tématu
- rozvíjet kreativitu
- zamyslet se nad daným tématem

Postup:

- Učitel představí téma a ukáže žákům na flipu nakreslené schéma Alfa boxu.
- Žáci si podle této předlohy mohou samostatně/ve skupinách na svůj papír/flip vyrobit stejné schéma.
- Žáci do jednotlivých políček vpisují pojmy či asociace začínající na daná písmena, která s tématem souvisí. Nemusí být zaplněna všechna pole.
- Po ukončení vyplňování učitel předčítá podle abecedy všechny dopsané pojmy a komentáře, ptá se na vysvětlení, přidává své postřehy apod.

Postup II.

1. Učitel rozdělí žáky do skupin o 3-5 členech. Každá skupina dostane flipový papír, fix, 24 lístečků jedné barvy (každá skupina má jinou barvu), lepicí pásku/plastelínu.

2. **První fáze:** Učitel skupinám ukáže na flipu nakreslené schéma centrálního Alfa boxu:
„Mám tady tabulku, s níž budeme ve skupinách pracovat. Podle této předlohy si na svůj flip vyrobte stejné schéma.“ *(některé skupiny použijí fixy, některé papír skládají)*

3. „Napište na každou barevnou kartičku právě jeden pojem, který se vztahuje k tématu... a jehož zápis začíná stejným písmenem jako box, do něhož kartičku přilepíte.“

(Běžně chceme, aby žáci k pojmu připisovali vysvětlení, komentáře, tvrzení, pochybnost, otázku..., někdy nám mohou stačit jen pojmy - prostor ke komentářům bude ve druhé fázi metody.)

Žolík v jednom z políček má schopnost zastoupit jakékoli písmeno abecedy, a skupiny jej tudíž mohou využít pro zápis odpovědi, na niž tu jinde „není vhodné písmeno.“

„S tabulkami pak budeme ještě pracovat dál – nebudete ji ale prezentovat.“

4. Jakmile skupiny postupně splní tento úkol, vyvěsí své alfa boxy na stěny učebny – vzniká naše galerie skupinových alfa boxů.

5. **Druhá fáze** práce touto metodou bude již probíhat individuálně. Žáci mají obejít všechny alfa boxy v místnosti, vybrat, přenést a přilepit na centrální box kartičky s těmi pojmy, které vyhovují zadanému kritériu.

(Pokud pracujeme touto metodou poprvé, je dobré, když učitel splnění zadaného úkolu modeluje – vybere podle stanovaného kritéria ze skupinových boxů některé kartičky a ty přenesse a přelepí na centrální box.)

U jednoho písmene centrálního alfa boxu mohou žáci shromáždit jednu či více kartiček, některé políčko třeba zůstane prázdné.

6. Po přenesení vybraných kartiček na centrální alfa box se žáci vrátí na svoje místa. Nyní je již na uvážení, záměru a cíli učitele, jak budou s centrálním alfa boxem dál pracovat. (Např. všichni společně procházejí všechna políčka, komentují si je, dovysvětlují, kladou otázky...; vyberou společně jen některá z políček a těm se věnují přednostně...)

ALFABOX

A	B	C	D	E	F
G	H	CH	I	J	K
L	M	N	O	P	R
S	T	U	V	Z	

ALFABOX

A	B	C, Č	D, Ď
E	F	G	H
CH	I	J	K
L	M	N, Ň	O
P, Q	R, Ř	S, Š	T, Ť
U	V, W, X, Y	Z, Ž	

KLÍČOVÁ SLOVA

Klíčová slova je možné užít ve fázi **evokace** před tím, než se začne číst nějaký text či před započítím nové látky - pomůže žákům získat zájem o téma, protože jsou jejím prostřednictvím tázání na své názory, zkušenosti, znalosti.

Metoda je vhodná pro práci s beletrií i odborným textem. Žák je při ní vyzván, aby vytvářel souvislosti, dohadoval se, hledal v tom, co již zná.

Procvičují si při ní dovednost předvídat další vývoj textu, která sama o sobě je důležitá pro učení.

Popis metody

- Učitel vybere čtyři nebo pět slov, která jsou klíčová pro pochopení látky či smyslu textu, a napíše je na tabuli.
- Každý z žáků samostatně či ve dvojici má pět minut na to, aby si promyslel, jak spolu mohou tato slova/pojmy souviset a jaký vztah mají k tomu, co se bude probírat nebo číst v následujících minutách.
- Po uplynutí času své domněnky prezentují před třídou. Učitel je nabádá, aby svá sdělení zdůvodnili.
- Posléze žáky vyzve, aby pozorně sledovali, zda se jejich domněnky v průběhu výkladu nebo při čtení textu potvrdí.
- Po probrání látky či přečtení textu žáci zhodnotí, do jaké míry se jejich názory shodovaly s právě získanými informacemi.

Práci s klíčovými slovy je možné použít i na konci přečteného textu (probrané látky), kdy žákům pomůže **zreflektovat**, co se naučili. Učitel je může vyzvat, např. aby sami vymysleli pět klíčových slov a napsali, jak spolu souvisejí, případně se jich zeptá, v jakém vztahu jsou klíčová slova z úvodu hodiny.

Možné otázky pro zpětnou vazbu

- Pomohla vám napsaná slova pochopit, o čem text bude?
- Pokud ano, jak vám pomohla? Pokud ne, proč? Byla slova nevhodně vybraná? Vybrali byste jiná?
- Co bylo pro vás dnes nejzajímavějším zjištěním?
- Jaká informace od svého spolužáky ti lépe pomohla pochopit smysl textu/probírané látky?

T-GRAF

T-graf je užitečná a jednoduchá grafická pomůcka všude tam, kde existují protichůdné pohledy, názory, postoje, kdy má určitá věc svá pro i proti, plusy i mínusy.

Popis metody:

Papír rozdělíme na dvě části a do záhlaví napíšeme základní otázku a dva sloupce vnímáme jako ANO (PRO) / NE (PROTI).

T-graf pomáhá:

- rozpoznat a formulovat klady i zápory téže věci;
- vcítit se do jiného hlediska/opačné pozice/ argumentů protivníka;
- připravit se na diskusi;
- shromažďovat názory odborníků, zájmových skupin i extremistů;
- diskutovat věcně na základě argumentů;
- respektovat opačný názor;
- promýšlet věc písemně – tedy hlouběji;
- shrnout diskusi;
- připravit si podklady pro argumentační esej.

T-graf je možné zařadit do výuky ve všech částech hodiny a v mnoha variacích

Evokace – nejprve do T-grafu shromažďuje nápady každý sám za sebe, v dalším kroku je možné setkat se nad argumenty ve dvojicích/čtveřicích a připisovat si argumenty spolužáků do obou sloupců.

Uvědomění si významu – pokud chceme žákům k některému tématu poskytnout co nejvíce informací a obohatit je o názory odborníků, vyzveme je, aby ke svým vlastním nápadům připisovali další argumenty v průběhu četby (případně po četbě) článků, při sledování videa či jiného výukového materiálu.

Žáci mohou studovat všichni stejné materiály, nebo můžeme úmyslně každé skupině zadat jiný, respektive protichůdný zdroj.

Reflexe

T-graf může v závěrečné fázi posloužit velmi dobře jako písemná opora při diskusi nebo jako závěrečný soupis všech argumentů. T-graf ale může být také oporou při psaní argumentační eseje.

Žákům lze nabídnout T-graf také jako vhodnou osobní pomůcku v případech, kdy se rozhodují, zda něco udělat, či neudělat (např. změnit školu, bydliště, zaměstnání...vzít na sebe nějaký závazek, připravit projekt, angažovat se v...).

T-GRAF

Ano (pro)	Ne (proti)

I.N.S.E.R.T.

Metoda kritického myšlení, která žákům umožňuje podrobně zpracovat předložený text a případně jej následně tvůrčím způsobem rozvíjet. Žáci si text individuálně pečlivě pročítají a jednotlivé pojmy a věty označují předem dohodnutými barvami.

Přečti si text a označ barvami dle návodu.

věděl/a jsem	nevěděl/a jsem	zajímá mě více
--------------	----------------	----------------

Živočichové v zimě

Teplokrevní živočichové, kteří jsou schopni udržovat stálou tělesnou teplotu, jsou v zimě aktivní.

Ptáci živící se semeny nalézají dostatek potravy i v zimě (pěnkavy, kosi, koroptve). Hmyzožraví ptáci odletěli do teplých krajín. Aktivní jsou v zimě i někteří býložraví savci (srnec, jelen, zajíc). Některé masožravé šelmy aktivně loví (liška, rys).

Přezimující živočichové

Ryby přezimují v klidu ve větších hloubkách, kde voda nezamrzá. Příjem potravy je omezený.

Plazi přezimují ve stavu strnulosti v půdě pod kameny. Nepohybují se a nepřijímají potravu.

Obojživelníci také nepřijímají potravu a nejsou aktivní. Někteří přezimují zahrabáni na dně vody v bahně (skokan), suchozemské druhy (ropucha) vyhledávají úkryty na souši.

Zapiš vždy po jedné informaci.

věděl/a jsem	
nevěděl/a jsem	<p><i>Plazi přezimují ve stavu strnulosti v půdě pod kameny.</i></p>
zajímá mě více	<p><i>Obojživelníci také nepřijímají potravu a nejsou aktivní.</i></p>

Metoda I.N.S.E.R.T. při četbě pomáhá:

- získat z textu informace;
- analyzovat text při prvním čtení;
- vybírat informace podle důležitosti;
- uvědomovat si případný rozpor mezi tím, co se dříve o tématu domníval a co se o něm dozvídá z textu
- vybírat z textu si vhodný počet informací
- třídit informace na známé, nové – důvěryhodné, nedůvěryhodné;
- propojovat známé s novým.

Metoda I.N.S.E.R.T. při zápisu do tabulky pomáhá:

- vybrat z mých předchozích poznámek pro mě ty nejdůležitější;
- formulovat poznatky i otázky vlastními slovy.

I.N.S.E.R.T.

Přečti si text a označ barvami dle návodu.

věděl/a jsem	nevěděl/a jsem	zajímá mě více
---------------------	-----------------------	-----------------------

Zapiš vždy po jedné informaci.

věděl/a jsem	
nevěděl/a jsem	
zajímá mě více	

SKLÁDANKOVÉ UČENÍ

Využití metody:

Kooperativní metoda, při níž se žáci učí navzájem. Používá se ve fázi **uvědomění** si významu nových informací.

Skládankové učení u žáků podporuje:

- spolupráci v expertních (učících se) skupinách
- vyhledávání informací z textu podle kritéria důležitosti
- vytváření vlastních učících postupů a strategií
- dovednost učit spolužáky novým informacím
- vědomí vlastní zodpovědnosti každého žáka za kvalitu společného výsledku

Popis metody

V DOMOVSKÝCH SKUPINÁCH

Žáci jsou v domovských skupinách (čtyřčlenných, maximálně pětičlenných).

Učitel žákům sdělí, že hlavním úkolem bude porozumět části textu. (Na konci hodiny by měl každý rozumět celému textu.)

Členové čtyřčlenných skupin se rozpočítají, kdo má číslo 1, kdo 2, kdo 3 a kdo 4.

PŘEROZDĚLENÍ ŽÁKŮ DO EXPERTNÍCH SKUPIN

Učitel žákům sdělí, že text, s nímž budou pracovat, rozdělil do čtyř částí. Všechny jedničky ve skupinách zodpovídají za první část textu. Všechny dvojky za druhou část... Když tomu žáci porozumí, vyzveme jedničky, aby vytvořily skupinu, dvojky též vytvoří skupinu, i trojky a čtyřky.

VARIANTA: Místo tohoto nahodilého rozdělení žáků můžeme zvolit variantu, kdy do domovských skupin rozdáme sady textů a žáci sami si je rozdělí podle svého zájmu, možností...

ČETBA TEXTU, PŘÍPRAVA, VOLBA STRATEGIE

Nově vzniklé skupiny jedniček, dvojek, trojek a čtyřek jsou „expertní skupiny“. Jejich úkolem je přečíst přidělenou část textu, porozumět jí, prodiskutovat, shodnout se na obsahovém shrnutí. Poté je třeba vytvořit strategii, postup, kterými jednotliví experti předají své znalosti po svém návratu do domovské skupiny. (Je to časově náročná činnost.)

EXPERTI UČÍ DOMOVSKOU SKUPINU

Když expertní skupiny ukončí svoji práci (osvědčuje se, když učitel centrálně určí čas na práci v expertních skupinách), vrátí se žáci do původních, domovských skupin a učí ostatní tomu, co prodiskutovali a připravili v expertní skupině.

Po práci metodou skládankové učení následuje ověření znalostí v rámci celé třídy: Žáci mohou odpovídat na otázky, které kladou experti v rámci jednotlivých domovských skupin, otázky může centrálně pokládat učitel, žáci mohou individuálně psát na téma zadané učitelem nebo vytvářet sami či ve skupinách produkt, který prokáže míru jejich získaných znalostí.

PÁROVÉ ČTENÍ

Využití metody:

Párové čtení dobře využijeme v situacích, kdy text, s nímž mají žáci pracovat, je složitý, přeplněný faktografickými informacemi, velice hutný, popř. zpracovává velice obsažné téma. Žáci pracují ve dvojici ve dvou rolích, které se navzájem podporují a spolupracují.

Metoda je vhodná pro fázi **uvědomění** si významu nových informací při práci s textem odborným i uměleckým.

Metoda žákům umožňuje přeříkat obsah svými slovy, svou slovní zásobou, což zvyšuje pravděpodobnost porozumění textu.

Popis metody:

1. Učitel rozdělí text na několik celků. Každá dvojice žáků dostane jednu část z celku.
2. Dvojice žáků si svoji část textu rozdělí na poloviny a oba žáci si souběžně přečtou první z nich.
3. Jeden z dvojice, „zpravodaj“, reprodukuje vlastními slovy z paměti přečtený obsah; druhý, „tazatel“, sleduje text, navádí zpravodaje k informacím, které zapomněl, zadává doplňující otázky. Společně si tak naslouchají, vyjasňují si informace a shrnou je vlastními slovy.
4. Poté čtou oba druhou polovinu, tentokrát s vyměněnými rolemi.

Osvědčenou formou reflexe po práci metodou párové čtení je například tvorba plakátu, na který jednotlivé dvojice ztvární obsah svého textu tak, aby byl srozumitelný i pro ostatní, a poté svou práci prezentují ostatním. (Plakáty můžeme nechat pověšené ve třídě, budou podporovat vizuální paměť.) Tímto způsobem žáci seskládají, co obsahovaly jednotlivé texty – vytvářejí tedy společný celek.

VARIANTA: Párové čtení můžeme použít také pro studium textu totožného pro všechny dvojice.

ANO – NE

Diskusní metoda určená pro práci s textem. Vzhledem k jednotlivým činnostem v průběhu metody prochází všemi fázemi evokace – uvědomění – reflexe.

Popis metody:

Evokace

Učitel rozdává žákům tabulku se sadou výroků a dalšími třemi sloupečky.

Žáci si samostatně přečtou tvrzení v tabulce a rozhodnou se, zda jsou podle nich pravdivá či nikoliv. Svoji odpověď zapíší do sloupečku „Před čtením“. Učitel poté může zmapovat rozptyl žákovských odpovědí.

Uvědomění si významu nových informací

Žáci si samostatně přečtou text, odloží jej, vrátí se k tabulce a do sloupce „Po čtení“ zapíší, zda jsou tvrzení pravdivá či nikoliv (bez souběžného vracení se k textu). Učitel může zmapovat například počet změněných odpovědí, které žáci ve své tabulce mají.

Po přečtení textu žáci hledají potvrzení pravdivosti výroků – někdy doslovně v textu uvedené, jindy musejí domýšlet. V textu si příslušné části podtrhávají.

Reflexe

Učitel společně se žáky prochází jednotlivé výroky a žáci, již s pomocí textu, hledají pro své odpovědi ano – ne důkazy v textu, diskutují o nich. Někteří se v té chvíli ubezpečí o své odpovědi, někteří se pomocí důkazů z textu rozhodnou pro změnu své minulé odpovědi. Do poznámky si pak zapisují argumenty svého aktuálního posouzení, např. slovo, z něhož to vyvodili, nebo nějaké vodítko, které je k rozhodnutí navedlo.

před	tvrzení	po
N	1. Jezevec žije v městském parku a u sídliště	V L E S E
N	2. Jezevec je velký jako slon	JAKO LYŠKA
A	3. Jezevec má černobíle pruhovaný obličej	
N	4. Jezevec má hnízdo na stromě	V N O R A C H
N	5. Jezevec je býložravec (živí se trávou, kořínky)	V Š E Ž R A V E C

Příklad:

	před čtením	po čtení	poznámka
1. Ječmen, žito, pšenice, oves patří mezi obiloviny.	ano - ne	ano - ne	
2. Obiloviny jsou opylovány hmyzem.	ano - ne	ano - ne	

ANO – NE

Odpovídají tato tvrzení skutečnosti?	před čtením	po čtení	poznámka
1.	ano - ne	ano - ne	
2.	ano - ne	ano - ne	
3.	ano - ne	ano - ne	
4.	ano - ne	ano - ne	
5.	ano - ne	ano - ne	
6.	ano - ne	ano - ne	

ANO – NE

před A/N	tvrzení	po
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		

PODVOJNÝ DENÍK

Cílem metody je propojovat text se svými vlastními vědomostmi, prožitky, asociacemi a otázkami a ty nejsilnější si zapsat a okomentovat je také písemně.

Popis metody:

Volnou stránku rozdělíme svislou čarou na dvě poloviny. Na levou stranu si vypisujeme slova, věty, ucelené myšlenky, pasáže, které nás zaujaly. Na pravou stranu k nim zapisujeme svůj komentář.

Citace z textu	Vlastní komentáře

Co může po použití této metody např. následovat?

- Diskuse nad podvojným deníkem ve dvojicích žáků.
- Diskuse v celé třídě, kde je často potřebné se dopátrávat porozumění komentářům tím, že požádáme o jejich zpřesnění (to ovšem neznámá, že se komentáře žáků nějak věcně opravují).
- Někdy se používá tzv. trojitý deník, kdy ve třetím sloupci reaguje písemně na žakovy komentáře někdo další (spolužák nebo učitel) a žák tak má k dispozici ihned reakci na své čtenářské odezvy.

Citát

Máme rádi krus, máme rádi pohodlí.

Miří nakupoval, řekl více, vystačil s málem!

Komentář

Celkem mi to zaujalo. Nikdo si vystačí i se skomněma nábytkem. Každý si nynobří na nynovějších věcech!

Tato věta jsem si celkem divil. Více každý vyrostl se starých věcí, nebo je rasipná a třeba i rostehá.

PODVOJNÝ DENÍK

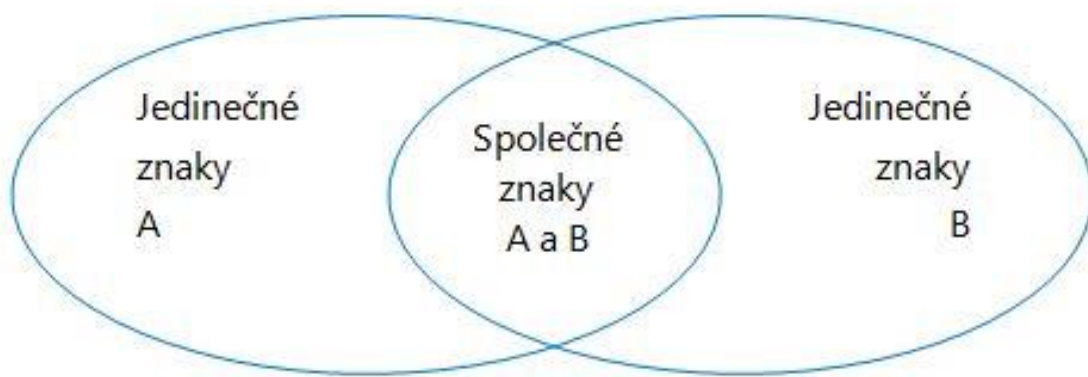
Citace z textu	Vlastní komentáře

VENNŮV DIAGRAM

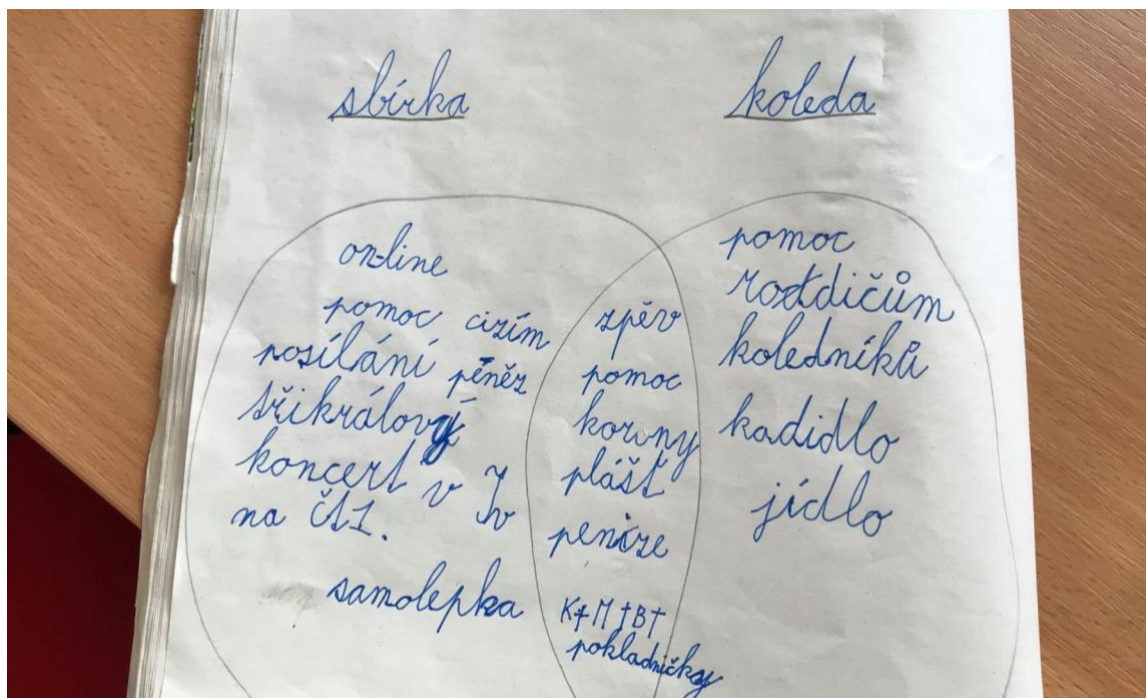
Grafický organizér, nástroj zobrazující dvě či více množin, jež se svým obsahem zčásti překrývají. Bývá používán pro přehlednější popsání jedinečností či podobností různých témat.

Popis metody:

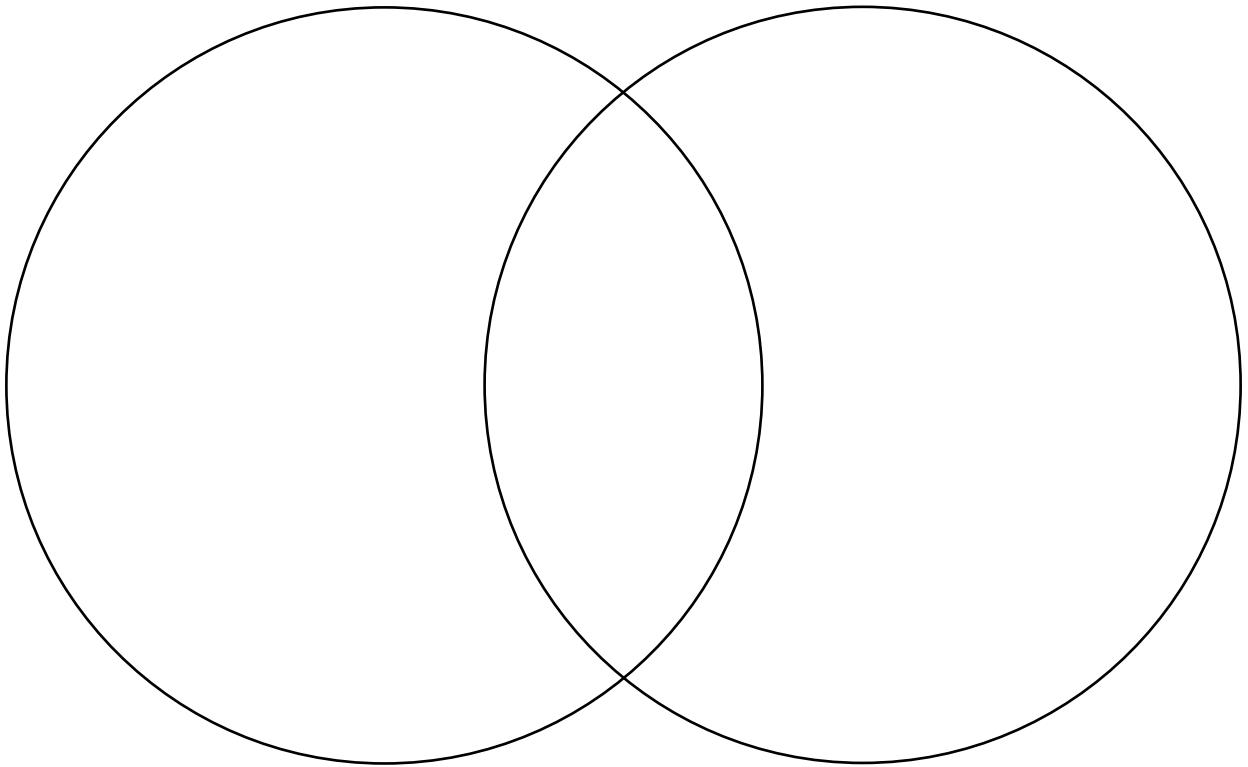
Učitel zadá žákům dvě a více témat, jež mají do Vennova diagramu zahrnout. Žáci si vytvoří grafické schéma určené počtem témat. Do průniků zapisují heslovitě pojmy a skutečnosti, které mají tato témata společné, mimo průniky zapisují informace platné pouze pro jedno z témat.

Metoda vede efektivně žáky k analýze témat, jejich porovnání, vymezení společných rysů, uvědomění si odlišností.

VENNŪV DIAGRAM

KOSTKA

Kostka je učební metoda, která umožňuje uvažovat o daném tématu z mnoha úhlů pohledu. Používá se ve fázi **evokace**, častěji v **reflexi**. Využívá symbol hrací kostky, jež na svých stranách nese nápisy, co má žák s daným tématem dělat, jak o něm má popřemýšlet.

1. POPIŠ	Jak dané téma vypadá, co vidíme...?	Podívej se na námět zblízka, byť i jen vnitřním zrakem, popište, co vidíš?
2. POROVNEJ	Čemu se to podobá, od čeho se liší...?	Srovnej: Čemu se to podobá? Od čeho se to liší?
3. VYBAV SI/ASOCIUJ	Co se ti vybaví, když se řekne...?	Nač si při tom vzpomeneš? Co ti to připomíná? Dovol svým myšlenkám volně plynout. Mohou to být události, dojmy, zážitky, věci, lidé, místa.
4. ANALYZUJ	Z čeho se daná věc skládá?	Řekni, z čeho to je, z čeho se to skládá. Pokud nevíš, zkus si něco vymyslet.
5. APLIKUJ	Jak to můžeš použít?	Řekni, s čím to souvisí, co bys s tím mohl/mohla udělat, jak bys stav mohl/mohla řešit.
6. ARGUMENTUJ	Pro a proti – klady a zápory	Zkus zaujmout nějaká stanoviska. Použij pro jejich obhajobu jakékoliv argumenty – logické, pošetilé nebo zkrátka jakékoliv.

Metodu kostka je možné propojovat s volným psaním. Vždy začínáme popisem. Následuje výběr z dalších stěn... Nejde o popsání všech stěn. Učitel by si měl v návaznosti na tématu a stanovených cílech rozhodnout, které stěny přispějí jejich naplnění neefektivněji.

VOLNÉ PSANÍ

Volné psaní je jedna z brainstormingových nebo reflexních metod, která dovoluje psát na papír vše, co nás k určitému tématu/námětu právě napadá, aniž bychom své psaní podřizovali nějakým formálním (stylistickým či pravopisným) požadavkům. Volné psaní nám pomáhá objevit v sobě nečekané nápady, myšlenky a souvislosti.

Je důležité, aby žáci ještě před tím, než jim přečtete zadání, věděli, že své volné psaní nebudou muset zveřejňovat. Také jim předem řekněte, jak dlouho budou psát. Většinou to bývá 3-5 minut.

Volné psaní pomáhá:

- rozvíjet slovní zásobu;
- formulovat slova i věty;
- nebát se hodnocení;
- učit se od sebe samého;
- vyjadřovat myšlenky;
- rozvíjet fantazii (skutečnost);
- rozvíjet pohotovost a představivost;
- vnímat čas;
- držet se tématu.

Pravidla pro volné psaní

1. Piš po celou stanovenou dobu vše, co tě k tématu napadá.
2. Piš souvislý text, nejen jednotlivá hesla nebo body.
3. Nevracej se k napsanému, neopravuj, nevylepšuj, co jsi napsal/a.
4. Pokračuj v psaní, i když tě nic nenapadá, zapisuj i pomocné věty („Teď mě nic nenapadá...“), ale snaž se vrátit k tématu.
5. Nenech se ve svých nápadech brzdit pravopisem.

Pokud žáky požádáte, aby si ve dvojicích (trojicích) volná psaní navzájem přečetli, nevyměňují si papíry s rukopisem, ale svůj text čtou před spolužáky (třídou) nahlas. Když budete volná psaní sdílet v celé skupině, dejte slovo jen těm, kteří se sami přihlásí. Po výzvě ponechejte studentům čas na to, aby výzvu ke zveřejnění zvážili. Nevyvolávejte ty, kteří se nehlasí. Můžete ale výzvu doplnit: „*Nechce někdo doporučit volné psaní, které právě slyšel od spolužáka? Slyšeli jste něco zajímavého?*“

PĚTILÍSTEK

Pětílístek po pisateli vyžaduje, aby shrnul informace a názory do výrazů, které vystihují (popisují) daný námět nebo o něm uvažují.

Schéma pětílístku:

1. První řádek tvoří jednoslovné téma, námět, název (obvykle podstatné jméno).
2. Druhý řádek obsahuje dvouslovný popis námětu, jeho podstatných vlastností, jak je vidí pisatel (odpověď na otázku, jaký je námět). V tomto případě se jedná zpravidla o dvě přídatná jména.
3. Třetí řádek je sestaven ze tří slov vyjadřujících dějovou složku námětu – co téma dělá nebo co se s ním děje. Použijeme tři slovesa.
4. Čtvrtý řádek představuje věta o čtyřech slovech vztahující se k námětu. Sloveso může chybět.
5. Poslední řádek uvádí jednoslovné synonymum, které rekapituluje, opětně formuluje podstatu námětu.

Co může po použití této metody např. následovat?

- Individuální prezentace přečtením pětílístku, zpravidla po jeho vzájemném sdílení ve dvojici.
- Zveřejnění pětílístků v galerii (na nástěnce).
- Sdílení pětílístků ve dvojicích, vybírání slov a obrátů, které oběma žákům nejvíce vyhovují
- a společné vytvoření nového (zkompilevaného) pětílístku s možností jeho následné prezentace.
- Sdílení pětílístků ve skupině a tvorba společného pětílístku.

PĚTILÍSTEK

ŽIVOTABÁSEŇ

Životabáseň se zaměřuje především na naše emoce, pracuje s pojmy, jako je strach nebo láska, ptá se na naše smyslové vjemy, prožitky a sny.

Životabáseň pomáhá:

- formulovat city, pocity a vjemy;
- vyjadřovat postoje;
- zvolit z mnoha možností jen některou;
- vcítit se do jiné osoby;
- myslet empaticky;
- reflektovat téma.

Životabáseň je možné zadávat dvojím způsobem:

a) Čteme a zároveň píšeme na tabuli žákům postupně instrukce nebo začátky veršů a pokaždé počkáme, až si „verš“ všichni doplní vlastním textem.

b) Rozdáme žákům předtištěný pracovní list, do něhož dopíší své verše.

Žáky upozorníme, že nejde o rýmy a v první řadě nejde ani o poezii. Ta vzniká jaksi mimoděk, jako výsledek dobře konstruovaného zadání, které nedovolí, abychom nakonec „báseň“ vnímali jako nepovedenou.

Při sdílení životabásní si žáci uvědomují svou originalitu, podobnost nebo jinakost, neexistenci kategorií „správně“ – „špatně“.

Životabáseň (až na výjimky) používáme většinou v **reflexi**.

ŽIVOTABÁSEŇ (*Varianta I*)

Jsem: (Rozhodni o jméně toho, o kom píšeš. Bude to XY, nebo mu dáš smyšlené jméno a příjmení?)

Doplň přídavné jméno: Doplň ještě jedno přídavné jméno: Zařazení (pracovní, společenské, bytostné...):

Pokračujte tak, že přepíšete začátek verše a doplníte jej.

Která/který si přeje být:

Která/který sní o:

Která/který chce:

Která/který se bojí:

Jejíž/jehož oblíbená barva je:

Která/který nesnáší:

Která/který miluje:

Jeden řádek můžeš škrtnout. Ten, co se ti líbí, opakuj.

Otázka pro žáky: Napíšeš na začátek i na konec básně pomyslné jméno a příjmení, nebo jen jméno/jen příjmení? Nebo pokaždé jinak? Bude tvá pomyslná postava XY? Na začátku i na konci? Vyber si z velkého počtu variací, které máš k dispozici, nebo vymysli nějakou svou.)

ŽIVOTABÁSEŇ (*Varianta II*)

První sloka:

Jsem (dvě vaše speciální vlastnosti)

Chci se dozvědět (něco, co vás právě v tyto dny moc zajímá)

Slyším (co vám tolik zní v uších)

Vidím (před svým vnitřním zrakem)

Toužím po (nějaké opravdu vysněné věci)

Jsem (dvě vaše speciální vlastnosti – opakuje se první řádek)

Druhá sloka:

Tvářím se, že jsem (co skutečně předstíráte)

Prožívám (cit či pocit ve vaší fantazii)

Dotýkám se (něčeho pomyslného)

Dělám si starosti o (něco skutečně naléhavého)

Pláču nad (něčím, co vás činí vážně smutnými)

Jsem (dvě vaše speciální vlastnosti – opakuje se první řádek)

Třetí sloka:

Dobře rozumím, že (něco, co vážně dobře znáte)

Tvrdím, že (něco, v co skutečně věříte)

Sním o tom, že (něco, o čem se vám jenom sní)

Snažím se, aby (něco, o co vám vážně jde)

Doufám, že (něco, na čem vám skutečně záleží)

Jsem (dvě vaše speciální vlastnosti – opakuje se první řádek)

